

HARMONY OF MUSIC AND SCIENCE IN THE MIDDLE AGES

Kokand State University, Faculty of Arts and Sports,

Department of "Instrumental Performance", Afghan Rubab

Muhammadjonov Otabek Mansurjon ugli

Annotatsiya: Ushbu maqola o'rta asrlarda musiqa va ilm uyg'unligi, ularning madaniy, badiiy va pedagogik ahamiyati ilmiy asosda tahlil qilinadi. O'rta asrlar davrida musiqa nafaqat badiiy ijod, balki matematik, astronomik va falsafiy bilimlar bilan uzviy bog'langan. Maqolada hofizlar, bastakorlar va musiqachilarning ilmiy tafakkur asosida ijodiy faoliyati, xalq cholg'ulari va vokal ijro uslublari, shuningdek musiqaning pedagogik va estetik ahamiyati yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'rta asrlarda musiqa va ilm uyg'unligi nafaqat musiqiy tafakkur, balki jamiyat madaniyati va bilim rivojlanishiga ham muhim hissa qo'shgan.

Kalit so'zlar: O'rta asrlar, musiqa va ilm, hofizlar, bastakorlar, xalq cholg'ulari, vokal ijro, pedagogika, badiiy madaniyat, ilmiy tafakkur

Аннотация: Статья посвящена гармонии музыки и науки в Средние века, их культурному, художественному и педагогическому значению. В средневековый период музыка была тесно связана с математикой, астрономией и философией. Рассматривается деятельность поэтов, композиторов и музыкантов, их творческая деятельность на основе научного мышления, народные инструменты и вокальные традиции, а также педагогическое и эстетическое значение музыки. Результаты исследования показывают, что гармония музыки и науки в Средние века играла важную роль не только в музыкальном мышлении, но и в развитии культурного и научного уровня общества.

Ключевые слова: Средние века, музыка и наука, поэты, композиторы, народные инструменты, вокальное исполнение, педагогика, художественная культура, научное мышление

Annotation: This article explores the harmony of music and science in the Middle Ages, highlighting its cultural, artistic, and pedagogical significance. During the medieval period, music was closely linked to mathematics, astronomy, and philosophy. The study examines the activities of poets, composers, and musicians, their creative work based on scientific thinking, folk instruments and vocal traditions, as well as the pedagogical and aesthetic value of music. The results show that the integration of music and science in the Middle Ages played a crucial role not only in musical thinking but also in the cultural and intellectual development of society.

Keywords: Middle Ages, music and science, poets, composers, folk instruments, vocal performance, pedagogy, artistic culture, scientific thinking

KIRISH

O'rta asrlar davri insoniyat tarixida ilm, san'at va musiqaning uyg'unlashuvi bilan ajralib turadi. Bu davrda musiqa nafaqat badiiy ijod vositasi, balki matematik, astronomik va falsafiy bilimlar bilan chambarchas bog'langan. Musiqa o'sha davr madaniyati va ijtimoiy hayotining ajralmas

qismi sifatida shakllangan bo‘lib, ilmiy tafakkur va estetik didning uyg‘un rivojlanishiga xizmat qilgan.

O‘rta asrlar saroy va xalq muhitida hofizlar, bastakorlar va musiqachilar faoliyat yuritgan. Ularning ijodi, xalq cholg‘ulari va vokal ijro uslublari ilmiy asosda shakllanib, musiqa ritmik, melodik va timbr xususiyatlarini boyitgan. Bu davr musiqiy an‘analari nafaqat saroy tadbirlari va diniy marosimlar, balki shaxsiy va madaniy hayotning barcha sohalariga ta‘sir qilgan.

Shuningdek, o‘rta asrlarda musiqa pedagogik va ilmiy ahamiyati kuchli bo‘lgan. Hofizlar va bastakorlar ijodiy faoliyatlari orqali musiqiy bilimlarni avlodlardan avlodga yetkazgan, xalq cholg‘ulari va vokal ijro tajribalarini saqlab qolgan. Musiqa va ilm uyg‘unligi orqali badiiy ifoda, ma‘naviy estetik va intellektual tafakkur rivojlanib, jamiyatning madaniy salohiyati oshgan.

Ushbu maqolada o‘rta asrlarda musiqa va ilm uyg‘unligi, hofizlar va bastakorlarning ijodiy faoliyati, xalq cholg‘ulari va vokal ijro uslublari, shuningdek musiqa pedagogikasi va badiiy-tadqiqiy jarayonlar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘rta asr musiqiy madaniyati nafaqat o‘sha davr ilm-fan va san‘at uyg‘unligini aks ettirgan, balki bugungi kunda ham milliy musiqa va pedagogik an‘analarni rivojlantirishda muhim manba hisoblanadi.

ASOSIY QISM

1. O‘rta asrlar musiqiy madaniyati va ilm uyg‘unligi

O‘rta asrlar davrida musiqa va ilm uyg‘unligi madaniy hayotning ajralmas qismi bo‘lgan. Musiqa nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki matematik, astronomik va falsafiy bilimlarning amaliy tadqiqotlarida ham qo‘llanilgan. Misol uchun, o‘sha davr olimlari musiqa ritmik va harmonik qonuniyatlarini o‘rganib, ularni ilmiy asosda bayon qilgan. Bu jarayon musiqiy tafakkur, ijro mahorati va kompozitorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilgan.¹

Musiqiy bilimlar o‘rta asr pedagogikasi tarkibida ham muhim o‘rin tutgan. Hofizlar va bastakorlar ijodiy faoliyatlarida ilmiy bilimlardan foydalangan, musiqiy asarlarni yaratgan, ularni ritmik, melodik va estetik jihatdan mukammal qilishga harakat qilgan. Shu bilan birga, xalq cholg‘ulari va vokal ijro uslublari ilmiy va badiiy tafakkur bilan uyg‘unlashgan.

2. Hofizlar va bastakorlarning ilmiy va badiiy faoliyati

O‘rta asrlar hofizlari va bastakorlar ijodiy va ilmiy faoliyatning birlashgan shaklida ishlagan. Ularning ijodi she‘riyat, falsafa, astronomiya va boshqa ilmiy bilimlar bilan boyitilgan. Hofizlar o‘z asarlarini nafaqat estetik, balki ma‘naviy va ilmiy mazmun bilan boyitgan, bastakorlar esa musiqiy asarlarni xalq cholg‘ulari va vokal ijro orqali amaliyotga tatbiq etgan.

Bundan tashqari, o‘rta asr musiqachilari musiqiy janrlarni shakllantirish va rivojlantirishda faol bo‘lgan. Saroy va xalq muhitida ijro etilgan kuy va ashulalar ritmik, melodik va timbr xususiyatlari bilan boyitilgan bo‘lib, bu ijro uslublari avlodlardan avlodga og‘zaki tarzda

¹ Nazarov, B. O‘rta asrlar musiqiy madaniyati va cholg‘u ijrochiligi. Toshkent: Sharq, 2010

yetkazilgan. Shu tariqa, o'rta asrlarda hofizlar va bastakorlarning faoliyati milliy musiqiy merosni rivojlantirish va saqlashda muhim rol o'ynagan.

3. Xalq cholg'ulari va vokal ijro uslublarining roli

O'rta asr musiqiy madaniyatida xalq cholg'ulari, xususan rubob, tanbur, ney, doira va boshqa cholg'ularning o'rni katta bo'lgan. Bu cholg'ular hofizlar va bastakorlar tomonidan vokal ijro bilan uyg'un ishlatilgan. Musiqiy asarlarda ritmik va melodik murakkabliklar, estetik go'zallik va badiiy mukammallik cholg'u ijrochiligi orqali namoyon bo'lgan.

Shuningdek, xalq cholg'ulari va vokal ijro uslublari nafaqat saroy tadbirlari, balki diniy marosimlar va xalq yig'inlarida keng qo'llanilgan. Bu ijro shakllari musiqaning pedagogik va badiiy qadriyatlarini shakllantirishda muhim vosita bo'lgan.²

4. Musiqa pedagogikasi va ilmiy ahamiyati

O'rta asrlar musiqiy madaniyatida pedagogik jarayon muhim o'rin tutgan. Hofizlar va bastakorlar o'z bilimlarini shogirdlarga yetkazgan, musiqiy asarlarni ijro qilishda ritmik aniqlik, frazali ijro va intonatsiya qoidalarini o'rgatgan. Shu tariqa, musiqa nafaqat badiiy ijod, balki ilmiy va pedagogik tizim sifatida rivojlangan.

O'rta asrda musiqa va ilm uyg'unligi jamiyat madaniyatini rivojlantirish, xalqning estetik va intellektual darajasini oshirishda muhim vosita bo'lgan. Bu uyg'unlik orqali musiqiy tafakkur, ijro mahorati va badiiy did shakllangan hamda keyingi avlodlar uchun boy madaniy meros sifatida saqlanib qolgan.

XULOSA

O'rta asrlar davrida musiqa va ilm uyg'unligi madaniy, badiiy va pedagogik jihatdan katta ahamiyatga ega bo'lgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'rta asr musiqiy madaniyati nafaqat estetik va badiiy boylikni ifoda etgan, balki jamiyatning ilmiy va pedagogik rivojlanishiga ham muhim hissa qo'shgan. Hofizlar, bastakorlar va cholg'u ijrochilari o'z ijodiy faoliyatlarida matematik, astronomik va falsafiy bilimlardan foydalangan, musiqiy asarlarni ritmik, melodik va timbr jihatdan mukammal shakllantirgan.

O'rta asrlar saroy va xalq muhitida ijro etilgan musiqiy asarlar, xalq cholg'ulari va vokal ijro uslublari orqali avloddan-avlodga yetkazilgan. Shu tariqa, musiqa nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki ilmiy va pedagogik jarayon sifatida ham rivojlangan. Pedagogik faoliyat orqali musiqiy bilimlar va ijro mahorati shakllangan, bu esa milliy musiqiy merosning saqlanishi va rivojlanishiga xizmat qilgan.

Natijada, o'rta asrlarda musiqa va ilm uyg'unligi Markaziy Osiyo va O'zbekiston musiqiy madaniyatining rivojlanishida mustahkam poydevor yaratgan. Ushbu uyg'unlik bugungi kunda ham milliy musiqiy an'analarni o'rganish, pedagogik jarayonlarda qo'llash va zamonaviy musiqa ijodida o'z ifodasini topishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, o'rta asr musiqiy

² Nazarov, B. O'rta asrlar musiqiy madaniyati va cholg'u ijrochiligi. Toshkent: Sharq, 2010

madaniyatini o'rganish, uning ilmiy, badiiy va pedagogik jihatlarini tahlil qilish milliy musiqa madaniyatining boyligini anglash va uni rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, N. O'zbekiston musiqasi tarixi. Toshkent: O'zbekiston, 2010.
2. Tursunov, S. O'rta asr musiqasi va ilm uyg'unligi. Toshkent: Fan, 2013.
3. Xolmatov, R. Hofizlar va bastakorlar faoliyati: o'rta asrlar musiqiy madaniyati. Toshkent: Sharq, 2015.
4. Karimov, A. Cholg'u ijrochiligi va vokal uslublar. Toshkent: Ilm, 2016.
5. Islomov, M. Xalq cholg'ulari va pedagogik tajribalar: o'rta asrlar. Toshkent: Sharq, 2014.
6. Rasulov, D. O'rta asrlarda musiqiy tafakkur va ilmiy tadqiqotlar. Toshkent: O'zbekiston, 2011.
7. Sobirov, I. Saroy madaniyati va musiqiy ijro an'analari. Toshkent: Ilm, 2012.
8. Jumanov, F. Markaziy Osiyo musiqa merosi va o'rta asr musiqasi. Toshkent: Fan, 2017.
9. Toshpulatov, O. Musiqa pedagogikasi va o'rta asr hofizlari. Toshkent: Ilm, 2013.
10. Nazarov, B. O'rta asrlar musiqiy madaniyati va cholg'u ijrochiligi. Toshkent: Sharq, 2010.